

cia del ll. CALĀMUS 'canya'. □ 1.ª doc.: *escalm*, S. XIV; *escàlam*, 1803, Belv.

«Que barquer --- no gos pendre de la lenya qui's descarrega --- a ops de mànech d'*escalmus*» en un document barceloní del S. XIV (*BABL* XI, 313); un vaixell «es blancet i vermell fins als *scalm*s, et --- tots los rem's són blancs» en doc. valencià de 1419 (*Bofarull, Marina Cat.*, 94).

La forma catalana i la cast. *escàlamo* [1570] revelen que el gr. *σκαλμός*, com passa sovint amb els estrangerismes, va sofrir en llatí vulgar una alteració per influència d'un altre mot: CALĀMUS 'canya', amb tanta més facilitat que l'*escàlem* s'assembla molt a un *calamus* i en tots dos casos es tractava en llatí d'hellenismes; el fr. *échaume*, oc. *escalme* i fins potser l'it. *scalamo* poden provenir de la forma primitiva o bé igualment de la forma alterada, que ja pogué ser molt antiga, tenint en compte que una variant *scalomos* ja figura en el ms. B de les *Etymologiae* de Sant Isidor (XIX, iv, 9). En català és normal que la A postònica interna es canviï en e, i de fet així es pronuncia en val. i cat. occid.: tort. *askàlem* (BDC III, 95), id. a l'Albufera de València (*VKR* VI, 353 i sentit així o *eskánem* al Palmar, 1962), *escàlim* a Móra d'Ebre (BDC IX, 65). D'acord amb això es va decidir canviar la grafia *escàlam* encara conservada en el *DFa.1* en *escàlem* (*DFa.2*), recomanada pel mestre mateix en 1948; *askàlam* és com se sent a la Costa de Llevant (StPol, 1930), a l'Escala (1937), a Eivissa (*escalam*, PzCabr.), etc.; *askàlom* a Mallorca (Moll, *AORBB* III, 63) i així ho sento als pescadors de Cabrera (1965), *escàlum* com a nom de peix a Menorca (*AlcM*).

DERIV.: *Escalamera* 'el forat on es fica l'*escàlem* i tota la peça de fusta de la borda on hi ha aquest forat' (StPol, 1930; L'Escala, 1937); a l'Ebre (Benifallet) el meu pare sentí *escalimera*: «el noi de la casa i En Tomàs 'de Bajalta havien atravesat damunt les *escalimeres* de la muleta la màquina de pescar» (autògraf de Silèn, cap. 18, normalitzat a la primera ed., p. 227); a l'Albufera alterat en *eskanemèra* (Palmar, 1962) per contaminació d'*estamenera*. *Escalameda*, *escalomot* (tots dos a l'Escala, 1937); *escalamotada*. *Escalmar* tr. 'obrir el forat de l'*escàlem*': «item cuyrases --- item manayres --- item un barubí d'*escalmar*; item massa de pal[1]», inv. mall. de 1352 (Rubió, *Diplomatari de l'Or. Cat.*, p. 268). Cf. *EntreDL* III, 188, 185; DCEC, s. v. *escàlamo*.

Escaleneta, creuament de (*transportar*) amb *escaleta* i amb *esqueneta*; *escalereta*, amb *escalera* *Escalentar*, V. *calent* *Escaler*, *escalera*, *escalero*, *liró*, *escaleta*, V. *escala* *Escalf*, *escaljada*, *escaljador*, *escaljaferros*, *escalfallits*, *escaljament*, *escaljapanxes*, *escaljar*, *escalja-sitis*, *escaljeiment*, *escaljeir*, *-èit*, *escaljeta*, *escaljir*, *escalfor*, *escalfred*, V. *cald* *Escaliar*, V. *esquàlid* *Escalibrar*, mera alteració d'*escalivar* *Escalinata*, V. *escala* *Escàlit*, V. *esquàlid* *Escaliu*, *escalivada*, *escalivador*, *escalivar*, V. *caliu* (CALD) *Escalivari*, V. *xivarri* *Escalivat*, V. *caliu* (CALD) *Escalivella*, V. *clivella* *Escallèbit*, *esquillèbit* (ES-

QUITLLAR)

ESCALLAR, 'llevar la clovella de l'arròs, del gra, de les nous, etc.', derivat d'*escalla*, nom de la clovella, fr. *écaille*, *écale*, it. *scaglia*. □ 1.ª doc.: *ameilla escallada*, CastdIP, 1663 (*DAG*).

És difícil de precisar fins a quin punt tenim en aquest mot formes manllevades del francès o de l'italià, o bé formes amb vell arrelament autòcton: en gran part són usos manllevats però ja antics, en bona part molt més recents, però no podríem negar que en alguna part del territori es tracti d'usos amb vell arrelament local. El que no entra en tot cas en línia de compte és la cita que donen d'*escalla* en un text medieval català, car aquest és en la *Comèdia* de Febrer un grosser calc de l'original dantesc, que en la major part dels casos és abusiós considerar català.

Cita el verb a Segarra, Urg., Tarr., CastdP i Val.; sembla ser el mateix, figuradament, l'acc. pagesívola mall. 'treure a sorts el jugador que ha de sortir el primer per començar un joc infantil'; afegim-hi, en els Pirineus: «el gra *escallat*» 'batut, que salta en batre', Josep Seb. Pons (*Set Sivelles*, 104), que potser no és gallicisme tolerat pel savi escriptor, car no coincideix bé amb el sentit del fr. *écailier*; encara menys ho és «*escallar*: acto de mondar una nuez, todavía verde» a la Vall d'Aneu (Pol., 116), car aquest coincideix amb l'aranès *escara* 'nou', però 'closca verda de la nou' en alguns punts gascons; ara bé ací ja no hi ha contacte amb el fr. *écaille* 'escata' sinó amb el fr. *écale* 'closca de nou', etc., al. *schale*; Bigorra *askerun*, gascó de les Landes i del Gers *esquilbot*, i hi ha contactes amb formes germàniques discrepants. És, doncs, un problema obscur i complicat, que a penes vaig poder deixar més que plantejat en el meu *VocAr.* (veg. allà, p. 40), i que dependent més de la lexicologia gascona i occitana que de la catalana, ací no podem intentar resoldre, i fóra prematur de provar-ho.

ESCALLIMPAR (i en alguns punts ESCALLAMPAR), 'ferir o colpir lleument o de biaix', mot exclusiu de les terres gironines i rosselloneses, germà de l'oc. ant. *escalampar* id., avui llgd. i prov. *escalampà* o *escarlimpà* 'lliscar' i 'pujar o baixar obliquament', origen incert; potser antic germanisme o mot pre-romà indoeuropeu, cf. a-al. mj. i dial. *slampen* 'deixar-se anar avall esllanguidament', esc. *sle(m)pa* 'balandrejar-se', angl. dial. *slemp* 'esmunyir-se' (d'on es pogué passar en romànic a **esclampar* 'donar un cop sense força', 'colpir de biaix') i d'altra banda un mot SLIMP- del bàltic comú (lit. *slimpa* 's'esmuny', letó *slīps* 'esbiaixat', 'costerut'): els dits mots germànics i bàltics tenen un comú origen indoeuropeu, i és difícil de decidir si estem davant d'un antic germanisme bèl·lic heretat dels francs, o d'una romanalla sorotàptica. □ 1.ª doc.: 1902, Ruyra; en occità, ja el tenim un cop c. 1200.

«Una ombra de figura humana que vingué --- cridant desaforadament: —Misericòrdia, Senyor!... Mise... —Emmudí sobtadament i reculà un pas tram-